Virksomheds-økonomi

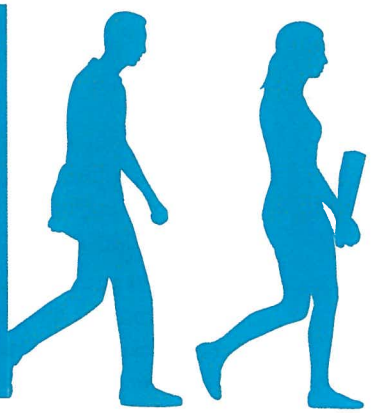

Virksomhedsøkonomi er et samfundsvidenskabeligt fag og udgør sammen med afsætning, international økonomi og samfundsfag hovedfagene i den samfundsvidenskabelige fagrække i hhx. Faget virksomhedsøkonomi beskæftiger sig med, hvordan virksomheder i en international verden præget af markedsøkonomi bedst muligt skaber bæredygtighed. En bæredygtig virksomhed er kendetegnet ved, at den er i stand til at skabe overskud, så den kan opretholde sit "liv" samtidig med, at den kan tilgodese krav og forventninger fra alle de interessenter, den samarbejder med. En bæredygtig virksomhed er derfor i stand til både at maksimere sit eget overskud og samtidig udvise ansvarlighed overfor fx medarbejdere, kunder, leverandører og samfundet.

Virksomhedsøkonomi er et fag sammensat af en lang række forskellige stofområder. Da en virksomheds omverden hele tiden ændrer og udvikler sig, vil fagets indhold over tid også ændre sig, hvilket bl.a. hænger sammen med, at virksomhedsøkonomi også er et anvendelsesorienteret fag. Faget skal hele tiden kunne give svar på, hvordan virksomheder konkret bør handle i forskellige sammenhænge. Dermed er faget også et aktuelt og praksisnært fag, som giver konkrete svar på forskellige økonomiske problemstillinger.

Figuren herunder viser, hvilke stofområder faget virksomhedsøkonomi på hhx består af anno 2010. Stofområderne kan variere over tid, og på samme måde kan indholdet af de enkelte stofområder også variere, hvilket fx betyder, at stofområdet strategi i nogle perioder har fokus på bestemte teorier og modeller, mens det i andre perioder er domineret af andre teorier og modeller.

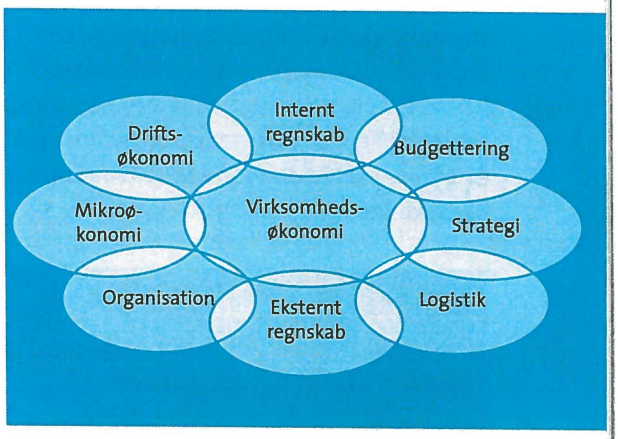

Virksomhedsøkonomi har tætte relationer til afsætning og international økonomi, således at der kan anlægges en helhedsvurdering på virksomheden gennem tværfaglig analyse. Det betyder, at hvert fag bidrager med sine stofområder til en samlet analyse, men også at nogle stofområder behandles i flere fag, men med fagenes forskellige tilgange.

Metoder

Man skal tilegne sig alle de økonomiske kompetencer gennem undervisningen i virksomhedsøkonomi. Problembehandlingskompetencen står centralt i virksomhedsøkonomi, da denne kompetence indebærer, at der skal gennemføres en analyse. I virksomhedsøkonomi er "virksomhedsanalyse" derfor en analyseform, der arbejdes meget med.

Virksomhedsøkonomisk analysemetode
Udgangspunktet for en virksomhedsanalyse kan være en case, hvor det givne casemateriale eventuelt skal suppleres med yderligere informationer gennem informationsindsamling. Nogle gange vil casen være bearbejdet eller konstrueret, så den "passer" til den virksomhedsøkonomiske problemstilling, der skal arbejdes med. I andre situationer skal man selv gennemføre informationsindsamlingen, dvs. selv indsamle hele materialet.

Her er der vist en fasemodel for, hvordan en generel analysemetode ser ud i virksomhedsøkonomi.

Data	Indsamling
Information	Analyse
Viden	Vurdering
Handling	Anbefaling

Fasemodellen viser, at der først tilvejebringes informationer gennem indsamling af data. Når data udvælges og bearbejdes bliver dataene til informationer. Herefter anvendes fagets teorier og modeller, hvorved informationerne bliver til viden. Endeligt bliver den fremskaffede viden grundlaget for en anbefaling af, hvordan den givne virksomhed bør handle i den konkrete situation.

En fasemodel er kendetegnet ved at bestå af en række faser, der gennemarbejdes én efter én i et lineært forløb. En fasemodel er også kendetegnet ved, at der i den givne fase kan være behov for at vende tilbage til de foregående faser, hvis det viser sig, at der fx skal indsamles flere data, der skal anvendes en anden faglig model, eller der skal anlægges nogle andre vurderingskriterier.

I mange sammenhænge vil en virksomhed være analyseenheden. Det kan dog variere fra stofområde til stofområde. Analyseniveauet kan også variere afhængig af den problemstilling, der er genstand for analysen. Dette er illustreret i efterfølgende figur.

Analyseniveauer
En virksomhedsøkonomisk analyse kan søge at forklare sammenhænge på forskelle niveauer.

Analyseenhed	Eksempel
Individniveau	Analyse af stakeholdervalue
Virksomhedsniveau	Regnskabsanalyse
Markeds- eller brancheniveau	Forsyningskædeanalyse
Samfundsniveau	PESTEL-analyse

Uanset hvilket analyseniveau en given analyse befinder sig på, vil det i virksomhedsøkonomi altid være sådan, at analysens formål er at fremskaffe viden om en problemstilling, der er relevant for en virksomhed. Analyser på individ-, markeds-/branche- eller samfundsniveau vil derfor altid have til formål at fremskaffe viden, der kan bidrage til beslutningstagen på virksomhedsniveauet, dvs. i en konkret virksomhedsøkonomisk

problemstilling. Det er med andre ord vigtigt at gøre sig klart, hvilket analyseniveau man befinder sig på, før man går i gang med sin virksomhedsanalyse, da det får betydning for valget af analysemodel. Dernæst skal man også gøre sig klart, hvilket analyseperspektiv der skal anvendes. I virksomhedsøkonomi skelnes der overordnet set mellem to perspektiver, der benævnes henholdsvis tværperspektivet og længdeperspektivet.

Analyseperspektiv En virksomhedsøkonomisk analyse kan gennemføres med forskelligt perspektiv.	
Statusanalyse (tværperspektiv)	**Historisk analyse (længdeperspektiv)**
Analyse på et givet tidspunkt fx ved offentliggørelse af årsrapport eller introduktion af nyt produkt	Analyse over en tidsperiode fx 5 år eller livscyklusfase
Viden om, hvordan virksomheden eller virksomhedens interessenter handler ved bestemte hændelser	Viden om, hvordan virksomheden udvikler sig som følge af ændringer i interne og eksterne forhold
Statisk analyse	Procesanalyse

Figuren illustrerer, at en statusanalyse har som formål at skaffe viden om, hvordan man kan forvente, at en virksomhed vil reagere ved bestemte hændelser. På den måde fremskaffes viden, der kan bruges til at forudsige, hvordan virksomheden senere vil handle ved lignende hændelser, eller hvordan andre virksomheder vil handle ved samme hændelse. Den historiske analyse fremskaffer der imod viden om, hvordan en virksomhed har udviklet sig over tid, og den søger forklaringer på, hvorfor netop denne udvikling har fundet sted gennem anvendelse af fagets teori og modeller.

Casemetoden

Casemetoden er en central metode i faget, både i relation til arbejdet med stofområderne, men også i erhvervscase. I fagets skriftlige og mundtlige eksaminer er udgangspunktet ligeledes en casebeskrivelse af en virksomheds interne og/eller eksterne forhold. Casemetoden binder fagets teorier og modeller sammen med den praksis, man møder i erhvervslivet. Casemetoden er dermed med til at skabe fagets praksisnærhed og aktualitet.

En case kan være både åben og lukket. Den åbne case er den casetype, der kommer tættest på praksis. Den åbne case er kendetegnet ved, at ingen problemstillinger er givet på forhånd, og det er derfor op til den enkelte at identificere og løse problemstillingerne med udgangspunkt i casematerialet. Den lukkede case er der imod kendetegnet ved, at problemstillingerne er givet på forhånd, og at selve problemløsningen er i centrum.

Her illustreres, hvordan en case spiller sammen med fagets teori og modeller og gennem bearbejdning (analyse) fører frem til en problemløsning. Pilene i figuren viser, at der også her er tale om en fasemodel med mulighed for gentagne gennemløb af de enkelte faser.

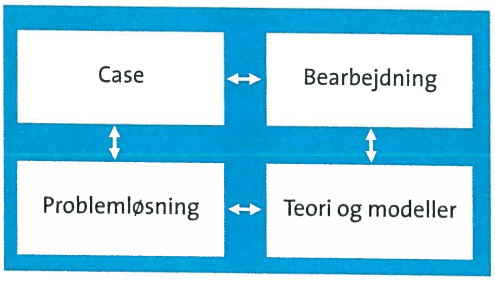

Casemetoden anvendes for at lære af erhvervslivets erfaringer, og opgaven er at undersøge virksomheders handlemuligheder og angive konkrete anbefalinger til, hvorledes en given virksomhed bør handle. Casemetoden må ikke forveksles med casestudier, som er en anden samfundsvidenskabelig metode. Casestudier er en forskningsmetode, hvor forskeren fx undersøger en række virksomheder og på baggrund heraf opstiller en teori. Fx bygger Michael Porters teori om de generiske strategier på en række casestudier, ligesom teorien om en virksomhedslivscyklus er fremkommet på baggrund af casestudier.

Matematisk løsningsmetode
Mange virksomhedsøkonomiske problemstillinger kan med fordel løses ved hjælp af en matematisk løsningsmetode. Matematikken bruges her som redskab og kan være et alternativ til fx at anvende Excel eller lave en manuel beregning. Hvis der fx er en lineær sammenhæng mellem salgsprisen og afsætningen, vil man ved brug af nogle simple matematiske funktioner meget let kunne fastlægge, hvilken salgspris og afsætning, der resulterer i den største omsætning. Når matematik spiller sammen med virksomhedsøkonomi i matematisk modellering, vil det ofte være funktioner, der inddrages. Afskrivninger efter den lineære metode og saldometoden kan fx direkte sidestilles med en lineær og en eksponentiel funktion.

Teorier og modeller

Helt centralt i et fags identitet står dets teorier og modeller. Teorier og modeller udgør værktøjskassen i arbejdet med faget. En væsentlig økonomisk kompetence er at kunne afgøre, hvornår og hvordan de forskellige teorier og modeller skal anvendes. En forudsætning herfor er selvfølgelig at have kendskab til fagets teorier og modeller. Her ses en definition af begreberne teori og model.

Teori og model
En teori indeholder en række påstande om en virksomhed eller en virksomhedsøkonomisk problemstilling og angiver sammenhængen mellem en række variable. En virksomhedsøkonomisk teori forsøger således at forklare forhold i en virksomhed eller løsningen på en virksomhedsøkonomisk problemstilling.
En model er afledt af en virksomhedsøkonomisk teori, idet en teori er mere omfattende end en model. En model er en forenklet udgave af det forhold eller den sammenhæng, den skal repræsentere. Modeller bruges til at afprøve eller anskueliggøre forhold i praksis.

Der er to væsentlig teorier i virksomhedsøkonomi, nemlig teorien om gevinstmaksimering og teorien om bæredygtig virksomhed. Teorien om gevinstmaksimering tager udgangspunkt i, at det antages, at der er knaphed på adgangen til resurser. Det betyder, at gevinstmaksimering skal forstås på denne måde:

En virksomhed vil søge at maksimere det økonomiske resultat gennem effektiv udnyttelse af virksomhedens resurser i forhold til markedsmulighederne.

Denne forståelse er knyttet til modellen for transformationsprocessen.

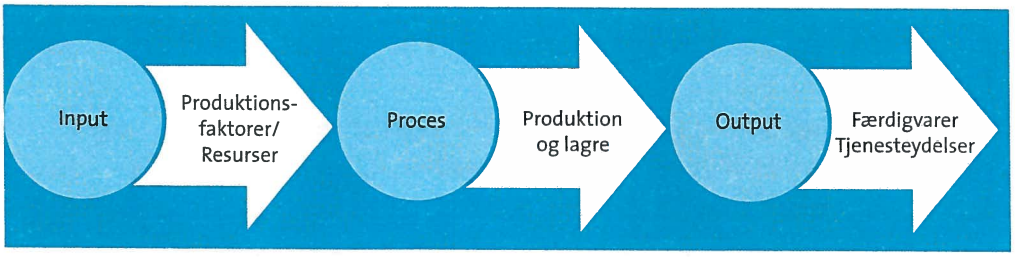

Figuren herover illustrerer, at det gælder om for virksomheden at optimere forholdet mellem input og output, med andre ord at skabe så meget output som muligt ud af så lidt input som muligt. På den måde vil virksomheden opnå størst mulig indtjening.

Teorien om bæredygtig virksomhed supplerer teorien om gevinstmaksimering. Opfattelsen er i dag, at en virksomhed ikke udelukkende kan søge gevinstmaksimering, men må stræbe efter at blive en bæredygtig virksomhed. Den bæredygtige virksomhed søger at afveje gevinstmaksimeringen mod hensynet til dens interessenters krav og forventninger. Teorien bygger på en antagelse om, at en virksomheds overlevelse på længere sigt er afhængig af, at den udviser ansvar i forhold til sine interessenter. Et eksempel herpå er, at en virksomhed er nødt til at fremstille sine varer på en miljømæssig ansvarlig måde for at sikre, at kunderne vil efterspørge varerne, og at virksomheden ikke havner i mediernes lys, som en virksomhed der blot udnytter de tilgængelige resurser til egen vinding (gevinstoptimering).

Faget indeholder også en lang række modeller. Modellerne bruges i den virksomhedsøkonomiske analyse til at fremskaffe viden om den konkrete virksomhedsøkonomiske problemstilling. Modellerne er knyttet til fagets forskellige stofområder. Herunder er listet en række eksempler på virksomhedsøkonomiske modeller. Listen er ikke udtømmende, idet det samlede overblik over fagets modeller fås i fagets lærebøger.

Eksempler på virksomhedsøkonomiske modeller:

- Erhvervssektormodellen
- Livscyklusmodellen
- AKF-modellen
- Beslutningsmodellen
- Forsyningskædemodellen

Virksomhedsøkonomiske kompetencer

I de tre samfundsøkonomiske fag virksomhedsøkonomi, afsætning og international økonomi er fagenes mål bygget op om de samme økonomiske kompetencer. Det er naturligt, da fagene alle udspringer af samfundsvidenskaberne, og det gør det lettere at arbejde tværfagligt inden for fagene.

På næste side er der en oversigt over de kompetencer, som man skal opnå i virksomhedsøkonomi A.

Økonomisk tankegangs-kompetence	Man skal kunne afgøre, hvilke forhold der har betydning for en virksomheds økonomi.
Økonomisk problem-behandlingskompetence	Man skal kunne identificere, formulere og behandle de økonomiske udfordringer, der knytter sig til en virksomheds økonomiske forhold.
Økonomisk modellerings-kompetence	Man skal kunne anvende erhvervsøkonomisk teori på udvalgte økonomiske modeller og forklare modellernes forudsætninger og egenskaber.
Økonomisk ræsonnements-kompetence	Man skal kun udarbejde et virksomhedsøkonomisk ræsonnement, herunder kunne forklare sammenhængen mellem en række virksomhedsøkonomiske forhold i en given kontekst.
Økonomisk databehandlings-kompetence	Man kunne indsamle, bearbejde og præsentere informationer om en virksomheds økonomiske forhold og vurdere informationernes troværdighed og relevans.
Økonomisk kommunikations-kompetence	Man skal kunne fortolke og formidle virksomhedsøkonomiske forhold.
Økonomisk redskabs-kompetence	Man skal kunne udvælge og anvende relevante matematiske redskaber og it-værktøjer.

De syv virksomhedsøkonomiske kompetencer skal alle være opfyldt, når undervisningen afsluttes. I dagligdagen vil det være sådan, at man i nogle situationer træner og arbejder med én bestemt kompetence, mens man i andre situationer træner og arbejder med en anden kompetence. Nogle gange vil man arbejde med flere kompetencer på en gang, fx når man laver en beregning ved hjælp af et regnearksprogram, hvorefter man fortolker og formidler resultatet. Her vil både problembehandlings-, databehandlings- og kommunikationskompetencen komme i spil. Opnåelsen af de virksomhedsøkonomiske kompetencer sker derfor gennem et slags puslespil. Der bliver hele tiden føjet nye aspekter (brikker) af de enkelte mål til puslespillet, og først når undervisningen er afsluttet, er puslespillet lagt færdigt, dvs. man er kommet hele vejen rundt om alle syv kompetencer.

Det er ikke kun i selve det virksomhedsøkonomiske fag, at de økonomiske kompetencer kommer i spil. I studieområdet del 2 i forbindelse med erhvervscase bruges de fleste økonomiske kompetencer. Ved casemetoden skal man fx indsamle eksterne data om casevirksomheden og bearbejde disse, og her kommer databehandlingskompetencen i fokus. Hvis der er tale om en åben case uden tilhørende spørgsmål, skal man selvstændigt identificere og analysere relevante problemstillinger, og her er den økonomiske tankegangskompetence central. I analysearbejdet i faget og ved opstilling af handlingsalternativer bruges såvel problem-

behandlingskompetencen og modelleringskompetencen, da analysearbejdet bygger på udvælgelse og anvendelse af relevante modeller og teorier. Endelig skal resultatet af casearbejdet præsenteres såvel skriftligt som mundtligt, hvor kommunikationskompetencen kommer i spil.

Taksonomier

I virksomhedsøkonomiundervisningen og til eksamen arbejdes der med større og mindre opgaver. I alle tilfælde vil spørgsmålene i opgaverne være formuleret på en bestemt måde. Det benævnes spørgeformer. Spørgeformerne hænger sammen med det taksonomisk niveau. I de samfundsøkonomiske fag, herunder virksomhedsøkonomi, skelnes mellem tre forskellige taksonomiske niveauer. Figuren nedenfor viser, at der skelnes mellem hhv. det multistrukturelle niveau, det rationelle niveau og det udvidede abstrakte niveau. Hvert taksonomisk niveau bruger bestemte spørgeformer, der går igen i de daglige opgaver, de større opgaver og til den mundtlige og skriftlige eksamen i faget.

Taksonomien kaldes for SOLO-taksonomien og har fokus på at måle, hvordan konkrete opgaver løses på de tre niveauer. Generelt set kan man sige, at det første niveau er det letteste, det andet niveau er lidt sværere, og det tredje niveau det sværeste. I disse formuleringer ligger, at kravene til løsningen stiger i takt med niveauerne.

På første niveau anvendes spørgeformerne: Beregne, karakterisere og redegøre. På andet niveau anvendes spørgeformerne: Sammenligne, forklare og analysere, mens der på tredje niveau anvendes spørgeformerne: Diskutere og vurdere.

Taksonomi			
I virksomhedsøkonomi formuleres spørgsmål i opgaver ud fra de tre øverste niveauer i SOLO-taksonomien (Biggs og Collis' Structure of Observed Learning Outcome).			
Niveau	**Det multistruktu-relle niveau**	**Det rationelle niveau**	**Det udvidede abstrakte niveau**
			
Karakteristika	Relevante aspekter inddrages uden overordnet sam-menhæng.	Relevante elemen-ter kobles sammen til en helhed.	Generaliseringer over "den bagved-liggende struktur".
Spørgeformer	• Beregne • Karakterisere • Redegøre	• Sammenligne • Forklare • Analysere	• Diskutere • Vurdere
Eksempler	• Beregn dæk-ningsbidraget for år 12. • Opstil nettobe-talingsstrøm-men. • Karakteriser virksomhedens logistiksystem. • Redegør for den valgte budget-teringsmetode.	• Sammenlign kapitalbehovet med egen op-sparing. • Forklar, hvorfor konkurrence-strategien er omkostnings-minimering. • Analyser renta-biliteten for de seneste tre år.	• Diskuter fordele og ulemper ved produktionssty-ringssystemet. • Vurder virksom-hedens øko-nomiske situation.

Årsagen til, at kravene til løsningen stiger fra det første til det tredje niveau er, at man skal vise stigende kompetenceopfyldelse. Det er alt andet lige lettere at redegøre for et begreb eller en metode end at skulle analysere og vurdere en given situation på baggrund af faglige teorier, modeller og kriterier.